

ВІДГУК

офіційного опонента д.е.н., професора **Шапошникова Костянтина Сергійовича** на дисертаційну роботу **Шишки Ігоря Васильовича** «Концептуальні основи формування стратегії економічного розвитку сфери охорони здоров'я», яку подано до захисту на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством

Актуальність обраної теми дисертації та її зв'язок з науковими програмами, планами та темами

Система охорони здоров'я є ключовим елементом соціально-економічного розвитку будь-якої країни, оскільки її ефективність впливає на рівень життя населення, продуктивність праці та загальну конкурентоспроможність держави. В умовах динамічних змін глобальної економіки, демографічних викликів, зростаючих витрат на медичне забезпечення та розвиток інноваційних технологій питання формування ефективної стратегії економічного розвитку цієї сфери набуває особливої актуальності. Реформи охорони здоров'я, спрямовані на підвищення ефективності фінансування, покращення якості медичних послуг та доступності лікування, вимагають науково обґрунтованих стратегічних підходів. Важливу роль у цьому процесі відіграє розроблення концептуальних основ економічного розвитку сфери охорони здоров'я, які враховують як макроекономічні чинники, так і особливості функціонування закладів охорони здоров'я в умовах ринку.

У світлі трансформації сфери охорони здоров'я України, зокрема автономізації закладів охорони здоров'я та їхнього переходу у статус комунальних неприбуткових підприємств, суттєво змінилася модель фінансового забезпечення діяльності медичних закладів, що вимагає докорінного перегляду підходів і прийомів до прийняття стратегічних рішень стосовно їх загального розвитку з урахуванням стратегій розвитку територіальних громад, що, у свою чергу, значно підвищує вимоги до методичного інструментарію стратегічного планування та відповідних знань і вмінь управлінських команд.

Зважаючи на зазначене, розроблення й обґрунтування концептуальних теоретико-методологічних основ формування стратегії економічного розвитку сфери охорони здоров'я України, чому присвячена дисертаційна робота Шишки І. В., є важливим напрямом економічної науки і має як теоретичний, так і практичний вимір.

Актуальність теми та ґрунтовність отриманих результатів підтверджується зв'язком дисертації з тематикою двох науково-дослідних робіт Класичного приватного університету за темами: «Стратегія економічного розвитку в контексті залучення смарт технологій прийняття

рішень» (номер державної реєстрації 0121U111281), у межах якої автором розроблено концепцію економічного розвитку сфери охорони здоров'я, визначено стратегічні і тактичні цілі економічного розвитку галузі, складено програму запровадження бюджетно-ринкової моделі медичного страхування в Україні, надано пропозиції щодо вдосконалення механізмів фінансування медицини в Україні на основі програмного підходу; «Розвиток національної економіки в контексті сучасної економічної теорії» (номер державної реєстрації 0122U001739), в межах якої автором удосконалено методику складання профілю середовища завдяки її адаптації до аналізу галузі, класифікацію форм і напрямів міжнародного співробітництва у сфері охорони здоров'я, а також найбільш актуальних тенденцій розвитку світового ринку медичних послуг.

Ступінь достовірності та обґрунтованості наукових положень, висновків і результатів, сформованих у дисертації

Наукові положення, висновки та рекомендації, викладені в дисертації Шишки І. В. докладно обґрунтовані, логічні та достовірні, що обумовлено доказовістю та переконливою аргументацією авторських розробок, які мають суттєве теоретико-методологічне та практичне значення. На всіх етапах дослідження автор наводить ґрунтовну аргументацію, чітко демонструючи власну позицію, сформовану на основі вивчення й аналізу 479 використаних джерел. Глибина наукового дослідження підтверджується використанням сучасних загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, а саме: методу операціоналізації понять, системного підходу, морфологічного аналізу, методу абстрагування, монографічного методу, методів співставлення і порівняння, методу узагальнення, SWOT-аналізу і методу побудови профілю середовища, PEST-аналізу, методу експертних оцінок, статистичних методів, графічного методу та програмного підходу.

Не викликає сумнівів обґрунтованість і достовірність результатів дослідження, які базуються на глибокому знанні й розумінні методологічного підґрунтя досліджуваної проблеми, об'єкта та предмета дослідження, а також використанні значної інформаційної бази, що представлена: нормативно-правовими актами та програмними документами державних органів України, аналітичними даними і звітами міжнародних організацій та іноземних компаній, звітами Кабінету Міністрів України, статистичними матеріалами Державної служби статистики України, науковими працями українських та зарубіжних вчених, інформаційними ресурсами мережі Інтернет, особистими спостереженнями та результатами особистих досліджень автора.

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи, опублікованих автором наукових праць та рефератом, дозволяє визначити основні положення наукової новизни, які сформульовані здобувачем, як особистий внесок у розвиток економічної науки у частині обґрунтування та розробки теоретичних, методологічних та практичних засад формування стратегії економічного розвитку сфери охорони здоров'я України. Значна кількість представлених наукових праць відображає основний зміст наукових положень, висновків і

результатів, сформованих у дисертації.

Виконане дослідження свідчить про широку і глибоку обізнаність дисертанта з науковими працями українських і зарубіжних вчених у напрямку стратегічного управління і планування розвитку сфери охорони здоров'я, а обґрунтованість і достовірність отриманих результатів підтверджено використанням значного обсягу статистичної інформації, достатньою апробацією та впровадженням на практиці, що підтверджується відповідними довідками.

Значимість результатів дослідження для науки і практики

Загальнонаціональне значення результатів дисертаційного дослідження полягає в тому, що вони мають значну теоретичну і практичну цінність для розвитку вітчизняної наукової думки, формування дослідницьких підходів задля підвищення якості процесів стратегічного управління економічним розвитком сфери охорони здоров'я України у світлі глобалізаційних і внутрішньо національних викликів.

Структура дисертаційної роботи та зміст її основних положень

Дисертаційна робота Шишки І. В. логічно структурована, складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Зміст дисертаційної роботи «Концептуальні основи формування стратегії економічного розвитку сфери охорони здоров'я» повністю відповідає назві, а чітко сформульовані предмет, об'єкт, мета і завдання дослідження логічно пояснюють структуру роботи та послідовність викладення матеріалу.

Загальний обсяг дисертаційної роботи становить 536 сторінок, а основний зміст викладено на 357 сторінках тексту. Дисертаційна робота містить анотацію, один додаток, список використаних джерел містить 477 найменувань. За змістом, структурою, обсягом, стилем викладання, послідовністю та аргументованістю викладання матеріалів дослідження дисертаційна робота повною мірою відповідає вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук та вимогам Міністерства освіти і науки України.

У першому розділі роботи «Методологічні засади формування стратегії економічного розвитку сфери охорони здоров'я» уточнено понятійно-категоріальний апарат стратегічного управління у сфері охорони здоров'я, а саме: сутність поняття «стратегія», «стратегічне управління» (с. 40), «система охорони здоров'я» (с. 48), «стратегічне управління галуззю охорони здоров'я» (с. 72), «механізм стратегічного управління галуззю охорони здоров'я» (с. 73); надано оцінку та проаналізовано економічно-інфраструктурні показники функціонування системи охорони здоров'я в Україні (с. 59-63); розкрито сутність і виокремлено основні складові механізму стратегічного управління сферою охорони здоров'я, а саме: інституційного забезпечення (с. 73-78), інформаційного забезпечення (с. 78-82), науково-методичного забезпечення (с. 82-86), організаційного (с. 86-90) та ресурсного забезпечення стратегічного управління (с. 90-93).

У другому розділі роботи «Методичний інструментарій формування стратегії економічного розвитку сфери охорони здоров'я» проаналізовано зовнішнє середовище функціонування системи охорони здоров'я України за допомогою методу побудови профілю середовища (с. 113-127), визначено ступінь готовності об'єкта дослідження реагувати на поточні й прогнозовані чинники зовнішнього середовища за допомогою PEST-аналізу (с. 129-132); здійснено аналіз впливу чинників внутрішнього середовища системи охорони здоров'я України на процеси економічного розвитку за допомогою методу побудови профілю середовища (с. 133-156); обрано стратегії економічного розвитку галузі на основі побудови SWOT-матриці (с. 159-162); надано оцінку впливу зовнішнім і внутрішнім ризикам економічного розвитку сфери охорони здоров'я та запропоновано заходи з управління ризиками реалізації обраних стратегій (с. 163-177).

У третьому розділі роботи «Вплив глобалізаційних і інтеграційних чинників на функціонування і економічний розвиток сфери охорони здоров'я» проаналізовано актуальні тенденції розвитку світового ринку медичних послуг (с. 199-218); класифіковано основні глобалізаційні чинники, що впливають на його розвиток та функціонування (с. 222-242); класифіковано й охарактеризовано основні форми та напрями міжнародного співробітництва у сфері охорони здоров'я (с. 244-264).

У четвертому розділі роботи «Практика розроблення й реалізації стратегії економічного розвитку сфери охорони здоров'я в Україні» проаналізовано результати реформування системи охорони здоров'я в Україні на основі вивчення звітних даних НСЗУ та дайджестів змін у системі охорони здоров'я за період 2018–2022 років (с. 283-293), результатів кабінетного аналізу української системи ПМД, проведеного у лютому 2022 року командою експертів ВООЗ та результатів досліджень українських науковців (с. 293-301), а також результатів опитування громадян України щодо успішності заходів реформування сфери охорони здоров'я, яке проводилось Центром «SOCIS» у 2019 і 2020 роках (с. 301-304); проаналізовано результати реалізації стратегічних планів і програм економічного розвитку сфери охорони здоров'я за період 2015–2020 років на основі моніторингових звітів та звітів Уряду щодо виконання завдань середньострокових планів пріоритетних дій (с. 307-327); надано оцінку доцільності основних векторів «Стратегії розвитку системи охорони здоров'я до 2030 року» (с. 333-350).

У п'ятому розділі роботи «Концептуальні підходи до формування стратегії економічного розвитку сфери охорони здоров'я України» розглянуто напрями та перспективи цифровізації й комп'ютеризації процесу надання медичних послуг (с. 369-390); розроблено концепцію та механізм економічного розвитку сфери охорони здоров'я (с. 391-414); запропоновано заходи вдосконалення механізмів фінансування медицини в Україні на основі програмного підходу (с. 432).

Загалом, усі розділи дисертаційної роботи Шишки І. В. присвячені теоретико-методологічним засадам, методичним підходам та практичним

рекомендаціям щодо формування стратегії економічного розвитку сфери охорони здоров'я, а зроблені висновки і рекомендації логічно впливають із проведеного дослідження.

Наукова новизна положень, висновків та результатів дисертації

До основних наукових результатів дисертаційної роботи Шишки І. В., які мають суттєве теоретико-методологічне значення та практичну цінність, а також характеризуються статусом «вперше», слід віднести:

– розроблення концепції формування стратегії економічного розвитку системи охорони здоров'я до 2030 року, що, на відміну від існуючих, передбачає застосування стратегій відновлення, реструктуризації і реінжинірингу за базовими складовими як забезпечення подальшого реформування сфери охорони здоров'я України, реалізації євроінтеграційних процесів та повоєнної відбудови системи охорони здоров'я на основі стратегічних та тактичних цілей: створення оптимальної мережі лікарень, забезпечення достатніх обсягів фінансування, цифровізації процесів управління і надання он-лайн послуг, підвищення якості та конкурентоспроможності медичних послуг, наближення процесів надання медичних послуг до вимог ЄС, а також на основі результатів ідентифікації і оцінки впливу фундаментальних і специфічних ризиків та ключових цінностей і керівних принципів реформування галузі, визначених МОЗ (с. 391), що дасть змогу оптимізувати функціонування системи охорони здоров'я та стимулювання економічного розвитку закладів охорони здоров'я;

– розроблення механізму забезпечення досягнення стратегічних цілей економічного розвитку сфери охорони здоров'я України до 2030 року, який включає такі складові: стратегічні пріоритети економічного розвитку (продовження процесів реформування галузі, євроінтеграцію і повоєнне відновлення); стратегії, що забезпечують реалізацію пріоритетних напрямів економічного розвитку (відновлення, реінжиніринг і реструктуризація); тактичні цілі реалізації обраних стратегій (посилення і оптимізація функцій галузевих інститутів, створення оптимальної мережі лікарень, забезпечення достатніх обсягів фінансування, цифровізація процесів управління і надання медичних послуг, формування і розвиток медичного персоналу, підвищення якості медичних послуг, євроінтеграція процесів функціонування системи громадського здоров'я, імплементація актів права ЄС у діяльність фармацевтичної галузі, наближення процесів надання медичних послуг до вимог ЄС, узгодження освітніх процесів зі стандартами ЄС, відновлення надання основних медичних послуг, інституційне і ресурсне забезпечення коригування фізичного і психічного здоров'я населення, створення оптимальних умов проведення медичних маніпуляцій), що забезпечить оптимізацію функціонування системи охорони здоров'я та стимулювання економічного розвитку медичних закладів (с. 394);

– складання програми запровадження бюджетно-ринкової моделі медичного страхування із зазначенням тривалості кожного етапу (с. 432), яка передбачає виконання таких заходів: визначення переліку медичних послуг

відповідно джерелам фінансування; створення відповідної законодавчої бази; приведення страхового ринку до нових умов функціонування; проведення інформаційних кампаній для підвищення обізнаності населення щодо умов страхових пропозицій; збільшення розмірів ВВП України у післявоєнний період, що дозволить підвищити економічну ефективність функціонування системи охорони здоров'я.

Важливим підґрунтям наукових здобутків Шишки І. В. є отримані нові наукові результати, що роблять вагомий внесок у розробку теоретико-методологічних засад та практичних рекомендацій щодо формування стратегії економічного розвитку сфери охорони. Зокрема, удосконалено:

- методичний підхід до оцінювання впливу факторів середовища на функціонування сфери охорони здоров'я шляхом визначення чинників, ступеня готовності реагувати на їх вплив та вагових коефіцієнтів – чинників опосередкованого зовнішнього впливу (соціально-економічні, політичні, науково-технічні, екологічно-техногенні), суб'єктів прямого впливу (споживачі, конкуренти, постачальники і контактні аудиторії) та чинників внутрішнього середовища (організаційне, маркетингове, фінансове, кадрове, матеріально-технічне забезпечення), що дозволить виявити зовнішні можливості і загрози та внутрішні сильні і слабкі сторони для обрання типу стратегії розвитку залежно від результатів перехресного аналізу чинників зовнішнього і внутрішнього середовища (с. 115; 159);

- концептуальний підхід щодо процесу управління ризиками економічного розвитку сфери охорони здоров'я, який, на відміну від існуючих, базується на системі фундаментальних ризиків (поглиблення нерівності у доступі до послуг, посилення конкуренції в галузі, зростання вимог до якості медичних послуг, цінова та технічна доступність інновацій щодо надання медичних послуг, загроза кібератак) та специфічних ризиків (якість імплементації реформи охорони здоров'я, опір змінам, зниження кадрового потенціалу, формування госпітальних округів, неефективність менеджменту медичних закладів) на основі методу експертних оцінок для їх ідентифікації та оцінювання, що дає змогу оцінити ступінь певного виду ризику, спрогнозувати його динаміку на найближчі роки та розробити заходи щодо мінімізації ризиків функціонування сфери охорони здоров'я (с. 163);

- методичний підхід до реалізації процесів довго- і середньострокового планування економічного розвитку сфери охорони здоров'я шляхом закріплення функцій з розроблення стратегічних планових документів за МОЗ, забезпечення відповідності між напрямками стратегічного управління галуззю і стратегічними цілями її розвитку, закріплення функцій з періодичного моніторингу реалізації стратегічних планів і програм за тим самим підрозділом МОЗ, який розробляє планові документи, обов'язкового розміщення звітів про виконання запланованих завдань на сайті МОЗ (с. 327), що дозволить: чітко формулювати довгострокові пріоритети економічного розвитку сфери охорони здоров'я, забезпечити досягнення стратегічних цілей розвитку галузі відповідно до завдань її реформування, визначити основні індикатори результативності функціонування галузі, забезпечити

відповідність структури звітів структурі планових документів, забезпечити відкритість і доступність інформації щодо стратегічного управління сферою охорони здоров'я;

– науково-практичний підхід до визначення перспективних напрямів фінансування сфери охорони здоров'я шляхом доповнення рекомендацій ВООЗ, що стосуються збільшення ставок оподаткування продуктів і товарів, які шкодять здоров'ю і спрямування отриманих коштів на потреби медицини; залучення міжнародної допомоги; стимулювання постачальників до зниження витрат на комунальні послуги і покращення фінансового управління; уникнення постійного зниження пріоритету охорони здоров'я в державних видатках, такими заходами, як: оптимізація кількості і якості медичних закладів завдяки створенню госпітальних округів; приватизація закладів, що не ввійшли до складу лікарняних мереж; встановлення відповідальності керівників закладів охорони здоров'я за неефективне використання бюджетних коштів; масштабне запровадження проєктів державно-приватного партнерства у сфері охорони здоров'я (с. 435), що дасть можливість забезпечити раціональне використання обмежених фінансових ресурсів, отримати додаткові надходження до державного бюджету, створити альтернативне джерело фінансування сфери охорони здоров'я, підвищити якість і доступність медичних послуг;

– методичний підхід до побудови матриці SWOT-аналізу завдяки визначенню загальної суми показників ступеню важливості, розрахованих під час складання відповідних профілів середовища, з метою більш чіткого визначення, які саме чинники зовнішнього та внутрішнього середовища мають перевагу у випадку однакової або приблизно однакової їх кількості (с. 130);

– науково-методичний базис класифікації форм і напрямів міжнародного співробітництва у сфері охорони здоров'я завдяки виокремленню таких елементів: членство у міжнародних організаціях, співпраця фахівців щодо протидії глобальним загрозам здоров'ю на неурядовому рівні, міжнародні економічні відносини, міжнародна науково-дослідна і освітня діяльність, міжнародна технічна допомога, міжнародний обмін досвідом державного управління сферою охорони здоров'я (с. 246).

У дисертаційній роботі набули подальшого розвитку такі теоретичні, методологічні та практично-рекомендаційні положення:

– науково-практичний підхід до аналізу результатів реформування системи охорони здоров'я завдяки співставленню звітних даних НСЗУ з оцінками експертів ВООЗ, українських фахівців і науковців, а також пацієнтів (за результатами проведених опитувань), що дозволило виявити невідповідності звітних даних, а саме: виключно позитивні результати реформування галузі за оцінками НСЗУ, позитивні і негативні результати реформування за оцінками фахівців, негативні оцінки населення щодо результатів реформування системи охорони здоров'я із-за недостатньої поінформованості про цілі і завдання реформи та завищених очікувань (с. 283-304);

– концептуальні аспекти визначення стратегічних цілей розвитку системи е-здоров'я, визначених у «Стратегії розбудови телемедицини в Україні», затвердженій КМУ у 2023 році, завдяки акцентуванню уваги на необхідності додання заходів з мінімізації можливих зовнішніх і внутрішніх ризиків, а також на визначенні коштів технічної допомоги міжнародних установ, організацій та іноземних країн як ненадійного джерела фінансування заходів реалізації стратегії, що дає змогу заздалегідь убезпечити процес економічного розвитку сфери охорони здоров'я від впливу негативних зовнішніх і внутрішніх чинників та створити необхідні умови для виконання визначених у Стратегії завдань економічного розвитку галузі (с. 371);

– наукові положення щодо ідентифікації економічної складової архітектури сфери охорони здоров'я, зокрема: визначення сутності поняття «система економічного розвитку сфери охорони здоров'я» як сукупності державних, комунальних і приватних організацій, що складають певне ієрархічне утворення, взаємодіють між собою як суб'єкти і об'єкти управління та реалізують фінансові, організаційні, соціально-економічні та інші заходи, спрямовані на надання якісних та конкурентоспроможних медичних послуг, які спрямовані на підтримку оптимальної працездатності і соціально-економічної активності людини завдяки відновленню її фізіологічних і психологічних функцій (с. 35);

– уточнено визначення понять: «стратегічне управління галуззю охорони здоров'я» як діяльності з визначення й забезпечення досягнення довгострокових цілей її інноваційного розвитку з урахуванням загальновизнаних пріоритетів, дотриманням основних принципів стратегічного планування, раціонального використання наявного потенціалу галузі, врахуванням впливу чинників зовнішнього і внутрішнього її середовища (с. 72); «стратегія розвитку» як документу (плану), що визначає довгострокові цілі розвитку, заходи щодо їх досягнення, перелік необхідних ресурсів, підходи, прийоми і методи контролю запланованих заходів (с. 71); «механізм стратегічного управління» як сукупності певних складових елементів, як-то: інституціональне, інформаційне, науково-методичне, організаційне і ресурсне забезпечення довгострокового інноваційного розвитку галузі (с. 73);

– теоретико-методичний підхід до узагальнення інноваційних напрямів розвитку світового ринку медичних послуг на основі виокремлення таких сфер: використання мобільних додатків (телемедицина, цифрові рецепти та медичні записи, дистанційний моніторинг пацієнтів за допомогою пристроїв носіння, персоналізована медицина і геноміка, ігрові програми, роздрібна охорона здоров'я, клінічні та фітнес рішення, догляд за психічним здоров'ям); використання інформаційних технологій (великі дані, штучний інтелект, Інтернет речей, доповнена і віртуальна реальності, хмарні обчислення, прогнозний аналіз, чат-бот, кібербезпека та конфіденційність даних, інтеграція FinTech, нанотехнології, 3D біодрук та імпланти); інвестування в рішення, спрямовані на психічне здоров'я, нестачу персоналу

та нерівність у сфері охорони здоров'я, що створює підґрунтя для застосування проактивного підходу до оптимізації впливу на результати лікування пацієнтів та ефективність медичних організацій (с. 217);

– теоретико-методичний підхід до класифікації чинників глобалізації світового ринку медичних послуг шляхом їх об'єднання у такі групи: політичні чинники (діяльність міжнародних організацій, неурядових організацій і фондів, захист прав інтелектуальної власності); економічні чинники (міжнародна торгівля медичними послугами; утворення міжнародних медичних кластерів, функціонування міжнародного фармацевтичного ринку); технологічні чинники (розроблення медичних технологій і обладнання, запровадження міжнародних стандартів медичної допомоги, інформаційний обмін); соціальні чинники (міжнародна міграція, медична освіта, поширення захворювань), що упорядковує процес аналізу впливу кожного окремого чинника і усіх глобалізаційних чинників загалом на ефективність стратегічного управління трансформацією сфери охорони здоров'я України (с. 222).

Таким чином, представлені у дисертаційній роботі теоретичні, методологічні та практично-рекомендаційні положення й отримані обґрунтовані результати дослідження мають наукову новизну і спрямовані на вирішення важливої наукової проблеми – формування стратегії економічного розвитку сфери охорони здоров'я, що дозволить підвищити якість медичних послуг, їхню доступність та, в кінцевому підсумку, основні показники здоров'я населення.

Теоретичне і практичне значення отриманих результатів

Дисертаційна робота Шишки І. В. має суттєве теоретичне та практичне значення. Викладені у дисертаційній роботі положення та рекомендації є підґрунтям для обґрунтування та розробки теоретико-методологічного забезпечення, науково-методичних основ і практичних рекомендацій з питань формування стратегії економічного розвитку сфери охорони здоров'я, що дозволить забезпечити раціональне використання наявних ресурсів та отримання максимального ефекту від функціонування галузі. Викладені в дисертаційній роботі теоретичні та методичні положення доведено до рівня конкретних пропозицій, придатних для впровадження в практику під час формування стратегії економічного розвитку сфери охорони здоров'я. Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що теоретико-методологічні та практично-рекомендаційні розробки знайшли широке впровадження. Зокрема, положення дисертаційної роботи використані в практичній діяльності Запорізької обласної державної адміністрації (довідка № 01-3/0275-вс від 23.02.2024). Науково-практичні рекомендації щодо визначення перспективних напрямів фінансування сфери охорони здоров'я та впровадження механізму забезпечення досягнення стратегічних цілей економічного розвитку сфери охорони здоров'я, використано в практичній діяльності Запорізької міської ради (довідка № 596 від 11.04.2024). Пропозиції автора щодо підвищення якості процесу планування діяльності закладів

охорони здоров'я, впровадження комплексного підходу до оцінювання середовища та результатів діяльності закладу, управління ризиками економічного розвитку закладу сфери охорони здоров'я використані в практичній діяльності закладів охорони здоров'я м. Запоріжжя (довідка № 3598 від 28.06.2024, довідка № 01-8/874 від 18.07.2024, довідка № 421 від 22.05.2024, довідка № 02-12/258/1 від 24.03.2023). Результати дисертаційної роботи використовують у навчальному процесі Класичного приватного університету під час викладання дисциплін «Стратегічне управління закладом охорони здоров'я», «Управління фінансовими ресурсами закладу охорони здоров'я», «Управління змінами в закладі охорони здоров'я», «Антикризове управління закладом охорони здоров'я» (довідка № 1872 від 22.03.2024).

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих наукових працях

Основні наукові положення, висновки і результати дисертаційного дослідження Шишки І. В. достатньо повно оприлюднені у наукових публікаціях. Вони опубліковані у 33 наукових працях, загальним обсягом 13,18 друк. арк., з яких особисто автору належить 12,11 друк. арк., зокрема: три публікації у виданнях, що індексуються у міжнародних наукометричних базах Scopus та Web of Science, загальним обсягом 1,57 друк. арк., з яких особисто автору належить 0,5 друк. арк.; 20 статей у наукових фахових виданнях України загальним обсягом 9,73 друк. арк., з яких особисто автору належить 9,73 друк. арк.; 10 публікацій у матеріалах науково-практичних конференцій загальним обсягом 1,88 друк. арк., з яких особисто автору належить 1,88 друк. арк. Повнота викладення результатів дисертаційної роботи, обсяг і кількість друкованих праць відповідають вимогам МОН України на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук.

Ідентичність змісту реферату та основних положень дисертації

Реферат дисертації відповідає встановленим вимогам Міністерства освіти і науки України до дисертацій, поданих на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук. Зміст реферату повною мірою віддзеркалює основні положення, висновки і пропозиції дисертаційної роботи, розкриває всі положення наукової новизни та не містить положень, які не досліджені в роботі.

Використання результатів кандидатської дисертації

Матеріали, висновки і науково-методичні результати дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата медичних Шишкою І. В. не використовувалися у дисертації, яку подано на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук.

Відповідність теми дисертації встановленим вимогам

Дисертаційна робота виконана з дотриманням вимог, що висуваються до наукових праць такого рівня. Викладення матеріалу здійснено науковим

стилем, який характеризується послідовністю, логічністю, обґрунтованістю. Структура дисертації повністю узгоджується з її назвою, метою і завданнями дослідження. Результати дослідження, отримані в дисертаційній роботі, достатньою мірою обґрунтовані і характеризуються науковою новизною, мають практичне значення. Основні результати дослідження та висновки є конкретними, достатньо аргументованими та являють собою предмет для захисту. Робота відповідає паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. За обсягом і оформленням дисертаційна робота відповідає вимогам, що встановлені МОН України до докторських дисертацій.

Академічна доброчесність

За аналізом дисертації, реферату та публікацій Шишки І. В. було визначено дотримання всіх вимог щодо академічної доброчесності, а саме в роботі відсутні академічний плагіат, фальсифікація результатів дослідження та фабрикація даних. З наукових публікацій, виданих у співавторстві, у роботі використано лише ті результати, які становлять особистий внесок автора. На всі використані інформаційні ресурси автор надає посилання.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Відзначаючи в цілому позитивно дисертаційну роботу Шишки І. В., достатній рівень обґрунтованості більшості результатів дослідження, вважаю за необхідне відмітити ряд недоліків і дискусійних положень роботи та висловити окремі зауваження:

1. У тесті роботи (п. 2.3) автор використовує здебільшого поняття «стратегічний розвиток сфери охорони здоров'я» в той час як об'єктом дослідження обрано процес формування стратегії економічного розвитку сфери охорони здоров'я. У даному випадку є потреба розмежування або обґрунтування ідентичності зазначених понять.
2. Одним із завдань дисертаційного дослідження визначено «розробити концепцію розвитку сфери охорони здоров'я» (с. 24), проте автор не пропонує власне концепцію економічного розвитку сфери охорони здоров'я, а надає лише процес її розроблення і механізм її реалізації (п. 5.2).
3. Серед найважливіших тенденцій мобільних додатків та технологічних тенденцій у галузі охорони здоров'я автором було зазначено: телемедицину, цифрові рецепти та медичні записи, дистанційний моніторинг пацієнтів за допомогою пристроїв носіння, персоналізовану медицину і геноміку, ігрові програми, роздрібну охорону здоров'я, клінічні та фітнес рішення, великі дані, штучний інтелект, Інтернет речей, доповнену і віртуальну реальність, хмарні обчислення, прогностичний аналіз, чат-бот (с. 205), але у запропонованих автором заходах щодо досягнення тактичної цілі «Цифровізація процесів управління системою охорони здоров'я та надання медичних послуг» у межах стратегічного пріоритету «Продовження реформування сфери охорони здоров'я України» зазначені світові тенденції не згадуються (с. 397 табл. 5.6).

4. Модель обов'язкового медичного страхування з оплатою індивідуальних внесків як нарахувань на фонд заробітної плати (тобто бюджетна модель) визнана автором неефективною (с. 319). Проте, у підрозділі 4.2 автор розробляє програму запровадження бюджетно-ринкової моделі, у якій збережений той самий підхід бюджетної моделі, а ринкова її складова представлена добровільним медичним страхуванням. Спроможність добровільного медичного страхування суттєво змінити ситуацію з фінансуванням сфери охорони здоров'я уявляється доволі сумнівною.

5. У підрозділі 5.1 зазначено набуття подальшого розвитку концептуальних аспектів визначення стратегічних цілей розвитку системи е-здоров'я завдяки акцентуванню уваги на необхідності додання заходів з мінімізації можливих зовнішніх і внутрішніх ризиків, а також на визначенні коштів технічної допомоги міжнародних установ, організацій та іноземних країн як ненадійного джерела фінансування заходів реалізації стратегії (с. 388). При цьому рекомендацій та пропозицій за зазначеними напрямками автором не надано.

6. Ідентифіковані та оцінені у підрозділі 2.3 ризики реалізації стратегії економічного розвитку сфери охорони здоров'я не знайшли віддзеркалення у стратегічних пріоритетах та тактичних цілях розробленої автором стратегії (п.5.2).

7. Положення автора стосовно розроблення програми запровадження бюджетно-ринкової моделі медичного страхування (п. 5.3) сформульовано некоректно, оскільки у висновку до підрозділу зазначено, що кінцеві терміни запровадження такої моделі медичного страхування на даний час передбачити не можливо, оскільки основним підґрунтям її ефективного функціонування є забезпечення зростання ВВП, яке, у свою чергу, доволі складно прогнозувати в умовах післявоєнної відбудови національної економіки з огляду на наявність чисельних чинників впливу і ризику.

8. У дисертаційній роботі автор використовує різні часові періоди для аналізу стану системи охорони здоров'я України, а саме: 2010-2022 роки (с. 63 табл. 1.5), 2018-2020 роки (с. 143 табл. 2.5), 2018-2021 роки (с. 144 табл. 2.6), 2018-2022 роки (с. 286 табл. 4.2), 2020-2022 роки (с. 288 табл. 4.5), 2019-2022 роки (с. 291 табл. 4.7).

Проте, необхідно зазначити, що наведені зауваження не носять принципового характеру та не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації Шишки І. В., а наявність дискусійних положень свідчить про можливість подальших наукових розробок здобувача.

Загальна оцінка дисертації, її відповідності чинним вимогам та висновкам

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи Шишки І. В. мають достатній рівень теоретичного, методологічного та емпіричного обґрунтування. Дисертація є завершеним науковим дослідженням за актуальним напрямом теоретико-методологічних та прикладних досліджень, пов'язаних із розробленням стратегії економічного

розвитку сфери охорони здоров'я. Обрану тему розкрито, мету досягнуто повністю, завдання роботи виконано, структура дисертації є добре продуманою. За складом наукової новизни, рівнем обґрунтованості і достовірності отриманих результатів, їх теоретичною і практичною значущістю дисертаційна робота відповідає вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук. Зміст реферату у повній мірі відповідає основним положенням дисертаційної роботи.

Тема дисертації відповідає паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Оцінюючи дисертаційну роботу Шишки І. В. «Концептуальні основи формування стратегії економічного розвитку сфери охорони здоров'я» в цілому можна зробити висновок, що автору вдалося вирішити важливу науково-прикладну проблему щодо обґрунтування та розробки концептуальних теоретико-методологічних основ формування стратегії економічного розвитку сфери охорони здоров'я України, що дозволить значно підвищити якість процесів стратегічного планування і управління галуззю.

За змістом, важливістю і глибиною вирішення наукових завдань, оформленням, дисертація відповідає чинним вимогам, які викладені у пунктах 7, 8, 9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 року № 1197 (зі змінами), що висуваються до докторських дисертацій, а також є завершеною самостійною кваліфікаційною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують наукову проблему, яка має істотне значення для економічної науки, а її автор – Шишка Ігор Васильович – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
Заслужений діяч науки і техніки України,
начальник відділу науково-дослідної роботи
та атестації наукових кадрів

Державної наукової установи «Інститут
модернізації змісту освіти»

Міністерства освіти і науки України

К.С. Шапошников